

תחזוקת שימור בגן הלאומי בית שאן

אילן פחימה

בית המושל לפני

והעוסקים בפיתוח התיירות הגיעו להבנה, שיש צורך להסדיר אותו לתנועת המבקרים ולשמר את הממצא הרב שנחשף. נוסף לפעילות השימור והפיתוח באתר, אנו נדרשים לבצע תחזוקה שוטפת לממצא הארכאולוגי החשוף - מונומנטים, רצפות פסיפס, פריטים ארכיטקטוניים וכו' - וגם לתשתיות המודרניות באתר - חשמל, מים, ניקוזים, שבילים וכו'. התחזוקה היא טיפול יזום לאורך זמן רב, שנועד להאט את קצב הבליה של השרידים הארכאולוגיים. זהו נדבך משלים לפעולות שבוצעו לפני כן כדי לשמר את מורשת התרבות. חשיבותה של פעילות התחזוקה באתר תיירות רבה משני היבטים: האחד, שמירה על מורשת

בחפירות בית שאן נחשפו משנת 1983 חלקים של העיר מהתקופה ההלניסטית, הרומית והביזנטית. בתל בית שאן הסמוך התגלו ממצאים מ־20 שכבות שונות. פרויקט השימור בבית שאן החל בד בבד עם החפירות הארכאולוגיות שנערכו בשנות ה־90 למאה ה־20, ונמשכו כעשור. בחפירות נחשף מרכז של העיר הרומית סקיתופוליס. הממצאים כוללים מבני ציבור דוגמת התאטרון, בתי המרחץ המערבי והמזרחי, האגורה, רחובות העיר, הנימפיאון ומונומנטים אחרים. בעקבות הגילויים המדהימים של העיר הקדומה חל גידול ניכר במספר המבקרים באתר שלא היה ערוך לכך. מנהלי האתר

הכ', אשר שימש את המושל המצרי במקום למגורים, לטקסים ולאירוח. המבנה שימש במשך כמה עשרות שנים ונהרס בחורבן אשר פקד את היישוב המצרי על התל בסוף המאה ה"ב לפנה"ס.

מאז נתגלו לראשונה, לפני 80 שנה בקירוב, ועד שנת 1999 ניצבו שרידי המבנה חשופים לתהליכי בליה והרס טבעיים, לתנאי הסביבה, למזג האוויר, ולהשתרשות צמחייה. שרידי המבנה לא זכו לטיפול שימורי, לתחזוקה או להגנה כלשהי, דוגמת קירוי למבנה. כאמור, ב־1999 בוצע לראשונה שימור מלא ושחזור של חלק מקירות המבנה. פעולת השימור כללה הכנה של תכנית תחזוקה מפורטת

פסיפסי אכסניה (כפי שמכונה בפי החופרים) ובבית המושל המצרי שבתל בית שאן.

▲ פסיפסי אכסניה לפני

▲ פסיפסי אכסניה אחרי

לבית המושל, שהגדירה את הפעולות שיש לבצע בתום פרויקט השימור של המבנה. התכנית הגדירה, כי פעילות התחזוקה תבוצע אחת לשנה בחודשים אפריל-מאי. בהתאם לתכנית זו ביצענו השנה הדברה של הצמחייה, חידוש טיח בוץ לכל המבנה והסדרת הניקוזים בשטח המבנה.

לסיכום, לאחר כ־10 שנים של תחזוקת שימור באתר, אפשר להצביע על כך שמצבם של תתי האתרים שזכו לתחזוקה שוטפת, לאחר ששומרו ויוצבו, טוב מאלו שלא זכו לכך. באחרונים ניכרת בליה מואצת, השתרשות חזרת של צמחייה ולעתים אף ונדליזם.

בית המושל המצרי

בתחילת שנות השלושים חשפו ארכאולוגים מאוניברסיטת פנסילבניה בתל בית שאן את שרידיו של בית המושל וחקרו אותם, ובסוף שנות השמונים המשיכה בכך משלחת בראשותו של פרופ' עמיחי מזר.

בית המושל, מבנה מונומנטלי שמידותיו: 22x23 מ', הוקם במאה ה"ב לפנה"ס בטכנולוגיית בנייה של לבני אדמה. קירות המבנה הונחו על יסוד בבנייה יבשה מאבן גוויל.

המחקר הארכאולוגי והאדריכלי העלה, כי זהו מבנה ציבור מצרי טיפוסי מתקופת השושלת

התרבות והממצאים הארכאולוגיים גם לדורות הבאים. השני, הגננת המורשת למבקרים

▲ בית המושל אחרי

▲ בית המושל המצרי

באתר ושמירה על בטיחותם. בשנת 2002, בגמר פרויקט השימור והפיתוח של האתר, נערכה תכנית תחזוקה כוללת למכלולים השונים שבשטח הגן הלאומי.

תכנית התחזוקה קובעת הנחיות וכללים לביצוע תחזוקה בכל תת פרויקט שעבר טיפול שימורי. ההנחיות מגדירות את התהליך, את הפעולות שיש לבצע ואת סדר הביצוע הדרוש. התהליך כולל זיהוי תהליכי בליה והרס ותיעודם, זיהוי פגיעות פיזיות בממצאים ותיעוד של פעולות השימור.

בשנת 2012 ביצענו תחזוקת שימור במקומות אלו: רחוב צפון מערבי, בית מרחץ מזרחי,